

בריאות הופכת לסחורה - קופת חולים חמישית למטרות רווח ד"ר דני פילק

החלטת הממשלה להקים קופת חולים חמישית למטרות רווח מהווה פגיעה נוספת במערכת הבריאות הציבורית ובעקרונות עליהם הושגת חוק ביטוח בריאות ממלכתי. להטת ההפרטה של הממשלה ובעיקר של שר האוצר; האמונה ביתרונות של המגזר הפרטי על המגזר הציבורי; ההזדהות עם הצורות הבוטות ביותר של האידיאולוגיה הניאו-ליברלית; כל אלה מובילים להחלטות שמתעלמות מהניסיון הבינלאומי, ממאפייניו הייחודיים של תחום הבריאות ומהאינטרסים של כלל האוכלוסייה.

הניסיון העולמי מלמד, שכשלי השוק בתחום הבריאות גורמים לכך שמערכות פרטיות הנן הרבה פחות יעילות ממערכות ציבוריות. ההשוואה בין מערכת הבריאות בארצות הברית למערכות הבריאות האירופאיות מלמדת, שמערכת שהיא פרטית ביסודה, היא היקרה בעולם. מבין המדינות העשירות, מערכת הבריאות האמריקאית היא בעלת הפערים הגדולים ביותר בנגישות לשירותי בריאות, והישגיה, הנמדדים על ידי מדדי הבריאות השונים, פחותים מאלה של מדינות מערב אירופה. המערכת העשירה והפרטית, למרות היותה העשירה יותר, היא היעילה פחות. תפוקותיה נמוכות בהשוואה למדינות בהן מערכת הבריאות היא ציבורית. ברם, ניסיונות להכניס מאפיינים של כלכלת שוק לתוך מערכת הבריאות הציבורית, דוגמת הרפורמה שהנהיגה ממשלת תאצ'ר ב"Service National Health", לא הביאו לחיסכון במשאבים ואף הגדילו את האי שוויון בנגישות ובאיכות הטיפול.

אם כן, מדוע בכל זאת מבקשת ממשלת ישראל לשנות את החוק ולהתיר הקמת קופת חולים למטרות רווח?

ראשית, משרד האוצר מאמין אמונה עיוורת ביתרונות של המגזר הפרטי על המגזר הציבורי.

שנית, משקיעים מעוניינים להפיק רווחים ממכירת שירותי בריאות. שלישית, הזוכה במכרז על הקמת הקופה החמישית יקבל הקצאה קטנה יותר לנפש, יחסית לקופות החולים הציבוריות. כך, טוען האוצר, יחסך כסף מקופת המדינה.

ואמנם, יכולתה של הקופה החמישית להציע מחיר נמוך פר מבוטח לא תהיה תוצאה של ניהול יעיל יותר, אלא של תמהיל מבוטחים זול יותר. בתחום הבריאות הגורם העיקרי לרמת ההוצאות של קופת חולים הינו תמהיל המבוטחים: התמהיל הגילאי, תמהיל המחלות והשווי החברתי-כלכלי של המבוטחים. קופת חולים המבטחת אוכלוסייה קשישה יותר או מספר חולים כרוניים גדול יותר, היא בעלת הוצאות גדולות יותר. נוסחת הקפיטציה הנוכחית, שלפיה מחולקים הכספים לקופות החולים, אינה מפצה באופן מלא על ההרכב הגילאי, ואינה מפצה כלל על תמהיל המחלות או על ההרכב החברתי-כלכלי של מבוטחי הקופות. ברם, אופן חלוקת התקציב בין הקופות אינו כולל כל מרכיב של פיצוי הקופות על ההוצאות הריאליות שלהן. הניסיון הישראלי והעולמי מלמד, שקשישים וחולים כרוניים אינם מחליפים בקלות רופאים וקופות חולים להם הם רגילים. לכן, כשתפתח קופת חולים למטרות רווח, יעברו אליה בעיקר צעירים או אנשים בגילאי הביניים, בריאים יותר. מכיוון שכך, תמהיל המבוטחים יהיה זול יותר ולא יהיה צורך ב"ניהול יעיל" כדי שעלויותיה של הקופה הפרטית תהיינה נמוכות בהשוואה לקופות הציבוריות.

בנוסף, החלטת הממשלה אינה מבהירה האם קופת החולים החמישית תידרש לפריסה ארצית דומה לזו של קופות החולים הקיימות. ולא, קל יהיה לקופה החדשה לבנות תמהיל

מבוטחים זול יותר, על ידי מתן שירותים באזורים המאופיינים על ידי אוכלוסיה צעירה ומבוססת יחסית.
קופה חמישית למטרות רווח תפעל על חשבונן של קופות החולים הציבוריות, אשר יצטרכו להמשיך לבטח בעיקר את המבוטחים היקרים יותר. בצורה כזו, מאיימת הממשלה לפגוע בסולידריות החברתית.
מזה שנים מבקשים כלכלני בריאות ומומחים לניהול מערכות בריאות לשנות את נוסחת הקפיטציה, כך שזו תיקח בחשבון את תמהיל המבוטחים ותכלול מרכיב מסוים של פיצוי על הוצאות בפועל.
פתיחת קופת חולים למטרות רווח תסתום את הגולל על אפשרות של שינוי לטובת קופות החולים הציבוריות.

בנוסף, יש לציין, שקופה למטרות רווח לא תפתח תשתיות משלה, תימנע מהשתתפות בהשקעה בתשתית, יתרון שאין לקופות החולים הציבוריות. הקופה החדשה תרכוש שירותים מקבלני משנה, הן במגזר הפרטי והן במגזר הציבורי. המוסדות הציבוריים ימכרו את שירותיהם על פי המחיר השולי, מחיר שאינו מגלם בתוכו את עלות הבלאי. יתרה מכך, הקופה הפרטית אינה מחויבת להשקעות בהשבת כוח האדם, מרכיב יקר מאוד בתחום הבריאות. המערכת הציבורית היא זו שתשא את כל ההוצאות הללו, כך שהמערכת הציבורית תסבסד את רווחיהם של המשקיעים הפרטיים.

לבסוף, כניסתה של קופת חולים למטרות רווח תפגע באמון הציבור במערכת הבריאות. אמון זה הינו מרכיב חיוני ביחסים בין המבוטחים לבין נותני השירותים. אמון זה נפגע לא מעט בשנים האחרונות, בין היתר בשל העובדה שקופות החולים הציבוריות מתנהלות יותר ויותר על פי שיקולים עסקיים.
כניסתה של קופת חולים שמטרתה הראשונית אינה לספק שרותי בריאות אלא להביא רווחים לבעלי המניות תפגע עוד יותר, ובצדק, באמון הציבור במערכת הבריאות. הציבור יידע שמחויבותם הראשונית של מנהלי הקופה החדשה היא לבעלי המניות ולא למבוטחיה.

קופת חולים למטרות רווח לא תתרום לאיכות או להיצע של שרותי הבריאות, מאחר והיא תרכוש שירותים קיימים. יתכן והקופה תחסוך מעט מהעלויות למדינה, אך היות והירידה במספר המבוטחים בקופות האחרות לא תתבטא אחד לאחד בצמצום שירותים או כוח אדם, ההוצאה הלאומית לבריאות תגדל. פתיחתה של קופת חולים למטרות רווח תעמיק את האי שוויון בנגישות ובאיכות השירותים ותפנה משאבים מאוכלוסיות הזקוקות יותר לזקוקות פחות.

הכותב הנו חבר הנהלה במרכז אדוה ובעמותת רופאים לזכויות אדם.

נייר עמדה זה נכתב במסגרת פרויקט "זכויות בריאות", המפעיל מוקד פניות טלפוני 5373703 (אזור חיוג 03), המעניק שירות מידע וסיוע ללא תשלום לחברי קופות החולים, בנושאים הקשורים ליישום חוק בריאות ממלכתי.

הפרויקט מטעם מרכז אדוה ועמותת רופאים לזכויות אדם.